

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK DENGESİ BAĞLAMINDA ULUSLARARASI TERÖRLE MÜCADELE STRATEJİLERİ

*Dr. Ergin ERGÜL**

ÖZET

Özgürlük ve güvenlik dengesi günümüz demokrasilerinin ülke çapında, uluslararası örgütlerin ise, bölgesel, ulus üstü ve evrensel düzeyde sağlamaya çalıştıkları önemli ve stratejik bir hedefi ifade etmektedir. Demokratik devletlerin ruhu olarak nitelenen temel hak ve özgürlüklerin, günümüzde hukuk devletine yönelik tehditlerin başında gelen terörle mücadele bağlamında da korunması büyük önem taşımaktadır. Uluslararası örgütler, evrensel, bölgesel ve ulusüstü düzeylerde insan haklarını dikkate alan terörle mücadele stratejileri hazırlamışlardır. Bu makalede söz konusu stratejiler arasında, Türkiye'yi de yakından ilgilendiren "Birleşmiş Milletler Küresel Terörle Mücadele Stratejisi", Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "İnsan Hakları ve Terörle Mücadelede Rehber İlkeleri" ile "Avrupa Birliği Terörle Mücadele Stratejisi" irdelenmektedir. Bu üç strateji belgesinin insan haklarına ilişkin içerdiği hükümler incelenerek, bu alanda dayandıkları ortak ilkeler ve farklılaştıkları alanlar ortaya konulmaktadır. Bu şekilde söz konusu uluslararası örgütlerin özgürlük ve güvenlik dengesine yaklaşımları, terörle mücadele strateji ve politikalarında insan haklarının korunması konusunda yer alan ilke ve tedbirler incelenmek suretiyle gösterilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özgürlük ve Güvenlik Dengesi, Terörle Mücadele Stratejisi, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği.

INTERNATIONAL COUNTER-TERRORISM STRATEGIES IN THE CONTEXT OF FREEDOM - SECURITY BALANCE

ABSTRACT

The freedom-security balance is an important strategic target that modern democracies try to achieve throughout the nation while international organizations try to achieve at regional, supra-national and universal levels.

* Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı.

It is very important that fundamental rights and freedoms which are deemed as the spirit of democratic states are also protected in the context of counter-terrorism, which is one of the leading threats against state of law today. International organizations prepare counter-terrorism strategies that take human rights into consideration at universal, regional and supra-national levels. This article addresses, among others, United Nations (UN) Global Counter-Terrorism Strategy, Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on human rights and the fight against terrorism and the European Union (EU) Counter-Terrorism Strategy which are of particular concern to Turkey. The human rights-related provisions of these three documents are examined and shared principles and differing points of view are set forth. Thus, the approach of relevant international organizations to freedom-security balance is revealed through examination of principles and measures with regard to protecting human rights in these counter-terrorism strategies and policies.

Keywords: Freedom-Security Balance, Counter-Terrorism Strategy, United Nations, Council of Europe, European Union.

GİRİŞ

Bugün küresel bir problem halini alan ve iki anlamda sınır tanımayan - eylemde sınır tanımayan ve coğrafi sınırlar tanımayan- terörle başa çıkma çabalarında bazen devletler yurttaşlarını “güvenlik mi, özgürlükler mi? veya “güvenlik mi, demokrasi mi? ikileleriyle yüzyüze bırakabilmekte ve tabii ki vatandaşların, bu sorulara -psikolojik bir tepkiyle- güvenlik” cevabını vermeleri beklenmektedir.¹

Oysa terörün hedeflerinden biri toplumun özgürlüklerden vazgeçirilmesi suretiyle yönetimin otoriter yapılmasıdır. Böylece toplum devlete olan güvenini yitirecek ve ona karşı olacaktır. Bu durumda teröristler eylem yapmaya devam edeceklerdir. Sonuçta toplumsal desteğini yitiren devletin teröre karşı alacağı daha ileri düzeydeki tepkisel ve büyük boyuttaki önlemler, toplumun ondan daha fazla uzaklaşmasına neden olacaktır. Bu açıdan yaklaşıldığında etkin bir terörle mücadele stratejisinin amacı demokratik toplum ve hukukun üstünlüğünün korunması olmalıdır.²

¹ Ionna KUÇURADI (Yayına hazırlayan), 21. Yüzyılın Başında İnsan Haklarını Koruma- da Karşılaşılan Sorunlar, Maltepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011, s. 24

² İbrahim KAYA, Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, Ankara 2005, s.196

Terör, nasıl tanımlanırsa tanımlansın, mağdurların yaşam, özgürlük ve güvenlik haklarının sağlanması konusunda yol açtığı sorunlar nedeniyle insan haklarını doğrudan etkilemektedir. Üstelik bu bireysel maliyetlerin yanı sıra, terör fiilleri, toplumların tamamını istikrarsızlaştırabilir ve zayıflatabilir, barış ve güvenliği bozabilir, ekonomik ve sosyal gelişmeyi tehlikeye atabilir. Bu açıdan terör, insan haklarına saygının dayanağını oluşturan demokrasi ve hukuk devletinin temellerini zayıflatmaktadır.³

Uluslararası örgütlerin konuya yaklaşımı da aynıdır. Birleşmiş Milletler (BM) açısından terör, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü, silahlı çatışmaları ve sivillerin korunmasını düzenleyen kurallar ile halklar ve milletler arasında hoşgörü ve uyumsuzlukların barışçı çözümü gibi BM Şartı ve diğer uluslararası belgelerin odağındaki değerleri hedef almaktadır.⁴

Terör eylemleri; insan haklarının, temel hürriyetlerin ve demokrasinin tahribini hedeflemektedir. Çoğulcu medeni toplumları baltalamakta ve devletlerin ekonomik ve sosyal kalkınmasına zararlı sonuçları olmaktadır (BM Genel Kurulunun 48/122 (1993) sayılı kararı). Çünkü bu eylemler masum insanların hayatlarını ve tüm dünyadaki insanların onur ve güvenliğini tehlikeye atmakta, bütün devletlerin ekonomik ve sosyal kalkınmasını tehdit etmekte, küresel istikrar ve refahı bozmaktadır (Güvenlik Konseyi, 1377 (2001)). Terör eylemleri insan haklarından faydalanmada doğrudan ve tahripkâr bir etkiye sahiptir.⁵

Türkiye'nin de ilk üyeleri arasında yer aldığı Avrupa Konseyi (AK) ise teröre, örgütün gerçekleştirmeyi amaçladığı hedeflerden (insan hakları, demokrasi ve hukuk devleti) hukuk devletine yönelik tehditler arasında yer vermektedir.⁶

3 John E. TOMLINSON (Rapporteur), Les droits de l'homme et la lutte contre le terrorisme, Assemblée parlementaire, Commission des questions juridiques et des droits de l'homme, s.4. <http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewPDF.asp?FileID=13156&Language=fr>

4 Haut-Commissariat des Nations Unies aux droits de l'homme (HCDH), Droits de l'homme, terrorisme et lutte anti terroriste, Fiche information No 32, Genève, 2009, s. 7

5 ONUDC, Les droits de l'homme et les réponses de la justice pénale au terrorisme, Programme de formation juridique contre le terrorisme, MODULE 4, Nations Unies New York, 2014, s. 5

6 Bkz. Conseil de l'Europe, <http://www.coe.int/fr/web/portal/home>, erişim: 06.03.2015

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), terör eylemlerinin insan haklarına açıkça aykırı olduğunu ve bununla mücadele için devletin hukuki tedbirlere başvurmasının meşru olduğunu kararlaştırmıştır.⁷

Diğer taraftan Avrupa'nın güvenliği bakımından terörle mücadele, Soğuk Savaş'ın devam ettiği yıllardan günümüze kadar Batılı ülkelerin ve AB'nin gündeminde olan bir konudur.⁸

Hukuk devletinin amacının temel hak ve özgürlüklerin korunması olduğu⁹ hatırlandığında, hukuk devletinin kendisine yönelik bu ciddi tehdide, hukuk devletinin amacına zarar vermeden nasıl karşılık vermesi gerektiği sorunsalı, diğer bir anlatımla hukuk devletinde terörle mücadelede özgürlük ve güvenlik ikileminin çözüme kavuşturulması yani söz konusu iki değer arasında bir denge tesisi, hem ulusal hem uluslararası alanda bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ikilemi aşmanın yolu ise, temel hak ve özgürlüklerin korunması ve terörle mücadele gerekleri arasında bir uzlaşmayı başarabilmekten geçmektedir.

Bu durum şu soruları gündeme getirmektedir: İnsan haklarına tam olarak saygılı bir şekilde, terörizmle etkili bir şekilde nasıl mücadele edilebilir? Terörle demokratik şekilde mücadele mümkün müdür?¹⁰

Anılan sorulara cevap arayışı, özgürlük ve güvenlik ilişkisini hukuk ve siyaset teorisinin klasik denebilecek tartışma konularından birisi yapmıştır. Ancak son yıllarda, terörün yaygınlık kazanmasıyla birlikte, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra özgürlük ve insan hakları ile güvenlik arasında nasıl bir ilişki olması gerektiği sorunu küresel çapta daha fazla ilgi odağı olmuştur.¹¹

11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra, bazılarına göre, dünya “terörizm çağı” olarak nitelenen yeni bir siyasi döneme girmiştir. 11 Eylülü izle-

⁷ A. Emre ÖKTEM, Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları, Derin Yayınları, İstanbul 2007, s. 252

⁸ Faruk TURHAN – Muharrem AKSU, 11 Eylül Sonrası ABD’de Özgürlük ve Güvenlik Dengesi Açısından Terörü Önleme Amaçlı Tedbirler / Özellikle Patriot Kanunu İle Getirilen Kısıtlamalar, SDÜHFD, Cilt. I, Sayı 1, Yıl 2011, (47-90), s.50

⁹ Zühtü ARSLAN, Anayasa Teorisi, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, s. 71.

¹⁰ Sylvère NDAYAMBAJE, Droit de l’homme et lutte contre le terrorisme, http://www.olny.nl/Research_Recherche/Sylvere_Ndayambaje_droits_humains.pdf, erişim: 23.02.2015.

¹¹ Mustafa ERDOĞAN, Anayasal-Demokratik Bir Rejimde Özgürlük ve Güvenlik, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:12, Sayı 24 Güz 2013/2, s 22 (s.21-29)

yen, 2004 Madrid ve 2005 Londra şoklarına uğrayan dünya, son olarak 2015 yılının hemen başında, Avrupa'nın, "Fransa'nın 11 Eylül'ü" olarak da nitelendirilen şiddet olaylarına sahne olması, küresel terörle mücadele çalışmaları konusunda yeni tartışmaların da fitilini ateşlemiştir.¹²

Bu korkunç ve sarsıcı terör eylemleri karşısında demokratik devletlerin en büyük sınavı, hukuk düzeni içinde kalarak ve bireysel özgürlükleri ihlal etmeyerek terör tehdidiyle mücadele edebilmektir.¹³

Terör olaylarının artması sonucu toplumsal düzeni ve bireylerin hak ve özgürlüklerini korumak maksadıyla geçici ve hukuka uygun olağanüstü tedbirlerin alınabileceği kabul edilmektedir. Burada geçicilik ve hukuka uygunluk şartları önemlidir. Olağanüstünün olağanlaştırılması, terörün ve onunla mücadelenin süreklileştirilmesi temel haklar bakımından en önemli tehlikeyi oluşturmaktadır.¹⁴

Terörün kaçınılmaz olarak etkili ve çok boyutlu bir uluslararası işbirliği gerektiren sınır aşan bir suç oluşu, devletlerin bir araya geldiği uluslararası örgütlerin bu konuda ortak ve bütüncül stratejiler geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Ancak bu stratejilerde güvenlikçi bir bakış açısının hakim olması halinde başta BM olmak üzere, AB ve AK'nin özellikle II. Dünya Savaşından sonra büyük çabalarla oluşturdukları uluslararası insan hakları hukukunun ihlali ve bu alandaki kazanımların kaybedilmesi tehlikesi söz konusu olabilecektir. Bu açıdan söz konusu uluslararası kuruluşlar, hazırladıkları stratejilere insan haklarına saygıyı amaçlayan tedbirler ekleyerek ve bu alana özel vurgu yaparak özgürlük ve güvenlik dengesini yansıtmaya çalışmışlardır.

Bu itibarla; çalışmada, öncelikle özgürlük ve güvenlik dengesi açıklanacak, ardından, Türkiye'yi de yakından ilgilendiren ve hazırlayacağı stratejilerde dikkate alınması gereken evrensel bir strateji (BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi), bölgesel bir strateji (AK Bakanlar Komitesi İnsan Hakları ve Terörle Mücadelede İlkeleri) ve ulus üstü bir strateji (AB Terörle Mücadele Stratejisi) olmak üzere üç belge içerdikleri insan haklarına ilişkin hükümler incelenerek, bu alanda dayandıkları ortak ilkeler ve farklılaştıkları hususlar ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu şekilde söz konusu uluslararası

¹² Kutlay TELLİ, Uluslararası Terörizm ile Mücadelede Fransa'nın Ocak 2015 Paradoksu, TBB Dergisi 2015 (117), s. 117

¹³ Zühtü ARSLAN, Türkiye'de İstisna Hâli, Terör ve İfade Özgürlüğü, TBB Dergisi, Sayı 71, 2007, s. 201

¹⁴ ARSLAN, a.g.m, s.202

örgütlerin insan hakları ve güvenlik dengesine yaklaşımları ve hazırladıkları stratejilerde insan haklarının yeri ve önemi karşılaştırılmalı olarak gösterilmiş olacaktır.

1. ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK DENGESİ

1.1. Özgürlük ve Güvenlik Kavramları

Özgürlük, insanın neyi yapmak isteyip neyi ise yapmak istemediğine kendi iradesiyle karar vermesi ve kararının gereklerini yerine getirirken engellenmemesidir.¹⁵ Diğer bir tarife göre ise, özgürlük, kişinin yapmak veya olmak istediği bir şey konusunda herhangi bir insan yapısı tahdit veya kısıtlama altında olmaması durumudur.¹⁶

Özgürlük bir haktır; fakat bütün haklar özgürlük değildir. Özgürlük herkese tanınmış bir insan hakkıdır. Özgür olmak başkasına karşı öne sürülebi- len haklara sahip olmak demektir. Hak daha çok özgürlüğün usuli güvencesi ve gerçekleşme aracı olarak nitelenebilir.¹⁷

Demokrasinin ilk ögesi ve ortak değeri özgürlüktür. Demokrasinin özü özgürlükte yoğunlaşır. Haklar ve özgürlükler, toplumla birlikte ortaya çıkarlar. Toplum demokratikse zaten bunları içselleştirmiştir. Kısacası demokrasinin odağında hak ve özgürlüklerle donatılmış, baskılardan arınmış, özgür/özerk birey vardır. Her şey bu odağa göre konumlanır. Kurumların, örgütlerin, yöntemlerin, tekniklerin bütünü olan demokrasi, özerklik anlamında bir değer olarak algılanan özgürlük üzerine oturtulmuştur.¹⁸

Güvenlik ise kısaca, sıradan insanın uygun şartlarda yaşamasını yani refahını sağlamaktır. Sosyal bilimler anlamında ise, güvenlik, birey, topluluk veya toplumun istenmeyen, beklenmeyen olay, durum veya saldırılardan, maddi, yasal ve psikolojik araçlarla korunması anlamını taşır.¹⁹

İki tür güvenlik anlayışından söz edilebilir. Birincisi asayiş de denilen sert güvenliktir. Bu güvenlik türü, askeri ve polisiye önlemlerle sağlanmak-

¹⁵ Ömer DEMİR/Mustafa ACAR, Sosyal Bilimler Sözlüğü, Adres yayınları 6. Baskı, Ankara 2005,s.321

¹⁶ Mustafa ERDOĞAN, Dersimiz Özgürlük, Pınar yy. 2. Baskı, Ankara 2003,s.18.

¹⁷ İbrahim Ö. KABOĞLU, Özgürlükler Hukuku, AFA yayınları 5. Baskı, İstanbul 1993, s.12.

¹⁸ Sami SELÇUK, Adli Yıl Açılış Konuşması (1999-2000), Yargıtay Başkanlığı 1999, s.11.

¹⁹ DEMİR/ACAR, a.g.e, s.178.

tadır. İkincisi yumuşak güvenlik ya da insani güvenlidir. Bu kavram, ekonomik refah, sağlık, eğitim, siyasal özgürlük ve demokrasi ile tehditlerle baş edebilme kapasitesini içerir. Yumuşak güvenlik önlemleri alınmadan sert güvenlik önlemlerinin etkili ve kalıcı olmadığı açıkça görülmüştür.²⁰

Dolayısıyla hem özgürlük, hem güvenlik birey ve toplum için vazgeçilmez değerler olarak görülmeli ve birisini diğeri lehine feda etme yanlısına düşülmeden ikisini birden gerçekleştirebilmenin yöntemi aranmalıdır.

1.2. Hukuk Devletinde Özgürlük ve Güvenlik Dengesi

Hukuk devleti hak ve özgürlükleri hukuk aracılığıyla koruyan devlettir. Hukuk devleti bir araç, bireylerin özgür ve eşit olmaları ve insan haklarının güvence altına alınması amaçtır.²¹

Genel olarak özgürlük ve güvenlik arasında sürekli bir gerilimin var olduğu görüşü, özgürlük ve güvenlik dengesini açıklamakta kullanılagelen temel varsayımdır. Kural olarak özgürlük ve güvenlik arasında bir dengenin varlığı, hem temel hak ve özgürlüklere saygının sürdürülmesi hem de güvenliğin devlet ve bireyler açısından en iyi şekilde sağlanması anlamına gelmektedir. Ancak devletlerin terörle mücadeledeki temel yanlışlıkları, herhangi bir terör riski söz konusu olduğunda güvenlik tedbirlerini artırırken özgürlüklerde belli bir kısıtlamaya giderek dengenin bozulmasına yol açmalarıdır.²²

İnsan hakları ve güvenlik arasında bir gerilim olduğuna ilişkin tartışmalar, uzunca bir süreden beri yapılmaktadır. Aslında güvenlik de bir insan hakkı olduğuna göre, teorik olarak böyle bir gerilimin ve dolayısıyla tartışmanın olmaması gerekir. Ne var ki, güvenlik dendiğinde bireyin değil, devletlerin güvenliği daha çok öne çıkarılmaktadır. Devletlerin güvenliği söz konusu olunca da, insan haklarıyla güvenlik, özel olarak da ulus devletlerin 'milli güvenlikleri' arasında bir gerilim, kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim tarih, devletlerin, güvenlik gerekçesiyle insan haklarını nasıl kısıtladıklarının ya da insan hakları ihlallerini nasıl meşrulaştırmaya çalıştıklarının örnekleriyle doludur.²³

²⁰ ERGÜL, a.g.m, s.121

²¹ Doğan ÖZLEM, Hukuk Devletini Sosyal Devlet İçinde Düşünmek, Doğu-Batı, Hukuk ve Adalet Üstüne, Yıl 4 S.13, Ocak 2000, s.14.

²² TURHAN/AKSU, a.g.m, s.49.

²³ Thierry BALZACQ-Yılmaz ENSAROĞLU, İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa, TESEV, İstanbul 2008, s. 7

Demokratik düzende özgürlüklerin korunması ile sağlanan özgürlük ortamında ortaya çıkabilecek olan şiddete yönelik alınacak önlemler arasındaki hassas denge konuları son derece yaşamsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle çağımızda bütün dünyayı etkiler düzeydeki terör olayları ve güvenlik kaygısı bu sorunu da yoğunlaştırarak artan güncel tartışma konusu haline getirmiştir.²⁴

Özgürlük ve güvenlik ilişkisi bir sorun olarak ortaya konulduğunda, özgürlük ve güvenlik ikilemi tartışılırken, bu ikilemi aşacak bir çözüm yolu olarak özgürlük ve güvenlik dengesi kavramı gündeme gelmektedir.

Belirtmek gerekir ki, özgürlük ve güvenlik dengesi kavramı demokratik hukuk devletinde politika yapıcılara ve uygulayıcılara güvenlik politikalarını oluştururken ve uygularken özgürlüklerin korunmasını kırmızı çizgi olarak vurgulayan metaforik bir kavramdır. Bu bakımdan hukuk devletini aşındıracak, özgürlükleri azaltacak, güvenlikçi politikaları meşrulaştıracak bir kavram olarak görülemez. Bu nedenle, hukuk devleti bağlamında kullanılan özgürlük ve güvenlik dengesini, güvenliğini sağlamak isteyen devletlerin yurttaşların özgürlüklerini sürekli sınırlamaya ihtiyaçları olduğu, güvenlik uğruna belli bir miktar özgürlükten vazgeçilmek zorunda olduğu şeklinde yorumlamanın doğru olmayacağını düşünmekteyiz.

Devletlerin terörle mücadele etmek için aldıkları tedbirlerin kendisi bazen insan hakları ve hukuk devletine yönelik ciddi bir tehdit oluşturabilir. Çoğunlukla halklarını koruma kaygısından hareket ederek, bazı devletler hak ve özgürlükleri önemli ölçüde kısıtlamaya girişebilmektedir. Bu açıdan uygulamaya konulan eylemler arasında şunlar sayılabilir: İşkenceye başvurma, yargısız tutuklama, yargı bağımsızlığının tehlikeye atılması, bireylerin uluslararası anlaşmalar ve geri gönderme ilkesi ihlal edilerek sınır dışı edilmesi, sivil toplum, azınlıklar, medya mensupları ve insan hakları savunucularına karşı ceza tedbirlerine başvurulması. Burada hukuk kuralının bazen terörle mücadeleye kurban edildiğini gösteren birçok örnek gösterilebilir.²⁵

Özellikle ayaklanmacı terörün, niteliği gereği küçük bir grubun gizlilikle yürütebileceği bir faaliyet olduğu için, büyük ölçüde demokratik devletlerin sorunu olarak gözlenmektedir. Totaliter rejimlerde, yaşam tümüyle kontrol

²⁴ Sevtap YOKUŞ, Özgürlük-Güvenlik İkilemi, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-344-2014091559guvenlik-22.pdf>, 455.

²⁵ Henri-François GAUTRIN, La protection des droits et libertés dans le contexte de la lutte contre le terrorisme, rapport, Assemblée parlementaire de la Francophonie, Commission politique Dakar, 6 et 7 juillet 2010, s.5

altında tutulduğu için, terörizm suçlarının işlenmesi de güçtür. Özgürlüklerin aynı zamanda terörist faaliyetlerin gerçekleşmesine olanak yaratan bir ortam sağladığı söylenebilir. Ancak, terörle mücadelede de insan haklarına saygı, kalıcı bir başarı için şarttır. Totaliter rejimler, terörizmi daha kolay bastırabildikleri halde, daha büyük siyasal patlamaların olması olasılığı yüksektir.²⁶

Demokratik düzende özgürlükler kural, güvenlik önlemleri istisna teşkil eder. Demokrasiyi yaşamsal tehditlere karşı savunurken alınacak güvenlik önlemleri gerekli olmakla birlikte, aynı tedbirler ölçünün kaçırılması halinde demokrasinin zarar görmesine de yol açabilir. Bu nedenle, özgürlük ve güvenlik dengesinin sağlanması özellikle terörle mücadelede insan haklarının korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

Gerçekten de hukuk, demokrasi, birey ve insan hakları merkezli değerler sistemine sahip olan toplumlarda, terörle mücadele ancak bu değerler ölçüsünde yapılmalıdır. Aksi halde bu değerlerle yönetilen toplum kendi devletine yabancılaşacak, güven duygusu ise azalacak ve toplumsal tahribat meydana gelecektir. Halk desteği azalan bir devlet ise haklılığını ve meşruluğunu yitirecektir. Devletlerin hukuki olarak korumak zorunda olduğu bu temel ilkelerin, devletin kendi eliyle ihlal edilmesi ise halk üzerinde çok büyük bir güven sorunu oluşmasına neden olacaktır. Böylece terörizmle mücadelede demokratik ilkelerin ihlal edilmesi daha geniş siyasal tahribata neden olacak, çok daha ciddi, uzun dönemli olumsuz etkilerin oluşmasına ortam sağlayacaktır. Oysa devletlerin terörle mücadele konusunda elindeki en önemli güç, haklı ve meşru olmasıdır. Kendisini meşru kılan ilkelere ters hareket edilmesi ise merkezi otoritenin halktan soyutlanmasına neden olacak ve terör örgütlerinin asıl amaca ulaşmasında istemeden de olsa katkı sağlayacaktır.²⁷

Devletler, teröre ve örgütlü suçlara karşı mücadelede uygulanan tedbirlerin dozunu, ancak “ölçülülük ilkesi”ne uyarak ayarlayabilirler ve insan hakları ihlallerinin önüne geçebilirler. Bu noktada da özgürlüklerin asıl, sınırlandırmanın istisna olması gerekmektedir. Güvenliği sağlamak için kullanılacak araçlarla ulaşılmak istenen amaç arasında bir dengenin olması, ölçülülük ilkesinin uygulamadaki izdüşümüdür. Güvenliği sağlamak için alınan tedbirlerin amacı, hem devletin kendi varlık ve bütünlüğünün hem de vatandaşlarının psikolojik ve fiziksel bütünlüğünün zarar görmesini engellemektir. Bu du-

²⁶ YOKUŞ, a.g.m., s.458

²⁷ Fatih KARADENİZ, Uluslararası Terörle Mücadelede Hukuk İlkelerinin Etkisi: İngiltere Örneği: Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011., s.80

rumda özgürlük ve güvenlik arasındaki dengeyi sağlayacak ana faktörlerden biri de ölçülülük ilkesidir.²⁸

Burada altı çizilmesi gereken ne özgürlükten ne de güvenlikten vazgeçilebileceği gerçektir. Güvenlikli bir ortam tek başına özgürlükleri sağlamada yeterli olmayacaktır. Ancak güvenlikli olmayan bir toplum özgür de kalamayacaktır.²⁹

1.3. Uluslararası Alanda Özgürlük ve Güvenlik Dengesi

BM bakımından insan hakları, 1945 sonrası kurulmaya çalışılan dünya düzeninin temel değerleri ve hukuki yapı taşları arasında yer almıştır. İnsan hakları kavramı, bugün, bu karakteri nedeniyle, BM'nin ilkeleri arasında yer alan ulusal yetki ya da iç yetki (BM Şartı m.2, parag.7) alanına dâhil konular arasında değil, uluslararası ilgi alanına dâhil bir konudur.³⁰

Küreselleşme, güvenlik anlayışında da önemli değişikliklere yol açmıştır. Ulusal güvenliğin kolektif güvenlik anlaşmaları çerçevesinde sağlanması eğilimleri güçlenmektedir. İnsan hakları, bireylerin ve grupların temel haklarını garanti altına alan bir kavram olmanın yanında bireylerin ve grupların temel güvenlik endişelerini de gideren bir işlev taşımaktadır. Soğuk savaş sonrası yeni uluslararası konjonktürde BM Güvenlik Konseyi, insan hakları ihlalleriyle uluslararası barış ve güvenlik arasında bir ilişki kurma eğilimindedir. İnsan hakları ihlallerinin ulusal sınırlarda kalmadığı, bölgesel ve küresel tehditlere dönüşebilme potansiyeline sahip olduğu kabul edilmektedir.

BM için insan haklarına saygı terörle mücadeleye dönük her türlü eksiksiz bir stratejinin ayrılmaz parçasını teşkil etmektedir. Devletlerin insan hakları ve terörle mücadele arasında bir denge bulmalarına yardımcı olmaya yönelik olarak BM Genel Kurulu, Güvenlik Konseyi ve İnsan Hakları Konseyi çok sayıda karar almıştır. Bu kararlar, uluslararası hukuka uygun olması amacıyla, terörle mücadele alanında herhangi bir tedbir alırken, devletlerin

28 Muharrem AKSU, Faruk TURHAN, Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi, Yıl:2012, C:4, S:2, s.77.

29 YOKUŞ, a.g.m, s.459

30 Turgut TARHANLI, İnsan Hakları ve Terörizm, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Sevim Toluner'e Armağan, Yıl 24, Sayı 1-2/2004, 691.

uluslararası hukuk uyarınca üzerlerine düşen tüm yükümlülüklerle uygun davranmak zorunda olduklarını vurgulamaktadır.³¹

BM Genel Kurulunun A/RES/60/288 sayılı kararında, terörle etkili bir mücadele ve insan haklarının korunmasının çelişkili değil, tamamlayıcı ve sinerji yaratıcı amaçlar olduğu vurgulanmıştır. Gerçekten insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı terörizmle mücadelede etkili her türlü stratejinin temel ögesidir.³²

2005 yılında daha sonra yerini İnsan Hakları Konseyine bırakan BM İnsan Hakları Komisyonu, Meksika'nın girişimi ve AB'nin desteğiyle terörle mücadelede insan haklarının geliştirilmesi ve korunması hakkında özel raporör tayinine karar vermiştir. Bu raporör faaliyetlerini ve tavsiyelerini düzenli olarak İnsan Hakları Konseyine ve BM Genel Kuruluna rapor etmektedir.³³

Özgürlük ve güvenlik dengesi terörle mücadelede AB politikalarının da büyük tartışma konularından birisini oluşturmaktadır. AB Adalet Divanının cesur, ancak tartışılan içtihadı özellikle BM Güvenlik Konseyinin bir kararını AB hukukuna yansıtan bir tüzüğü iptal etmek suretiyle dengeyi bireysel özgürlükler lehine çevirmiştir.³⁴

Avrupa planında en geniş bölgesel hükümetlerarası örgüt olan Avrupa Konseyi (AK) 1949 yılından bu yana, temel değerler olarak benimsediği insan haklarının, hukuk devletinin ve çoğulcu demokrasinin korunması için çaba göstermektedir.³⁵

31 Leslie PALTI, *Combattre le terrorisme tout en protégeant les droits de l'homme*, <http://www.un.org/french/pubs/chronique/2004/numero4/0404p27.html>, erişim: 5.03.2015

32 ONUDC, *Les droits de l'homme et les réponses de la justice pénale au terrorisme*, Programme de formation juridique contre le terrorisme, MODULE 4, Nations Unies New York, 2014, s. 5

33 France diplomatie, *La lutte contre le terrorisme*, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrange-de-la-france/la-france-a-l-onu-1032/domaines-d-action-de-l-onu/la-paix-et-la-securite/article/la-lutte-contre-le-terrorisme>, erişim: 14.04.2015.

34 Emmanuelle Saulnier-CASSIA & Franck YONAN, *La lutte contre le terrorisme dans le droit et dans la jurisprudence de l'Union européenne*, Note de synthèse, s.6, <http://www.gip-recherche-justice.fr/wp-content/uploads/2014/07/09-27-NS.pdf>, erişim: 5.03.2015

35 COE en bref, *que – faisons-nous*, <http://www.coe.int/fr/web/about-us/who-we-are>, erişim: 10.01.2015

İnsan haklarının korunmasında en etkili uluslararası yargısal mekanizma olan AIHM standartlarını da dikkate alan AK, bu alandaki çabalarıyla terör salgınına karşı etkili bir mücadelenin ancak insan haklarına tam bir saygı ile mümkün olduğunu hatırlatmayı sürdürmektedir.³⁶

AK'nin bu alandaki eylem felsefesi terörizmle, aynı zamanda temel değerlere saygı göstermek suretiyle mücadele edilebileceğini göstermeye çalışmaktır.³⁷

İnsan hakları, devletler açısından hiçbir zaman güvenlikten daha önemli ve öncelikli bir konuma sahip olamadıysa da, 11 Eylül, güvenlik ve insan hakları arasındaki ilişkiler açısından önemli bir kırılma noktasıdır. Bu tarihten sonra ABD ve İngiltere başta olmak üzere Batı demokrasileri, benzer saldırılara tekrar maruz kalmamak için yeni düzenlemeler geliştirmişlerdir. Örneğin, 'terörle mücadele' veya 'güvenlik' adına işkence ve kötü muamele yasağı ya da mültecilerin, işkence veya kötü muamele görebilecekleri ülkelere zorla geri gönderilmemesi (non-refoulement) gibi insan haklarının temel ilkelerini yoğun biçimde ve açıkça ihlale başlamışlardır. Çok sayıda insan, insan hakları açısından büyük riskler taşıyan ülkelere geri gönderilmiştir. Sonuç olarak 11 Eylül ile birlikte, terörizmin önlenmesi en önemli siyasi sorun haline gelmiştir. Böylece, daha önce gelişmekte olan ülkelere insan hakları ihlalleri gerekçesiyle müdahaleyi ahlakî bir sorumluluk olarak gören Batılı hükümetler, kendi güvenlikleri söz konusu olduğunda, insan haklarını kolaylıkla feda edebilmişlerdir.³⁸

Devletlerin egemenlikleri kapsamında, güvenliğin, demokrasi ve özgürlüklerin korunarak hukuk çerçevesinde sağlanması; uluslararası güvenlikten daha kolay gibi gözükmektedir. Bunun temelinde iç hukukun daha güçlü oluşunun payı büyüktür. Uluslararası güvenliğin de, demokrasi ve özgürlüklerden ödün vermeden sağlanmasının en iyi yolu, hukukun etkinliğinin ve demokrasinin küresel düzeyde geliştirilmesidir.³⁹

³⁶ CODEXTER, http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/about_en.asp, erişim: 18.01.2015

³⁷ Xavier, PINON, Le Conseil de L'Europe, une organisation au service de l'homme, L.G.D.J, Paris 2011, s.165

³⁸ BALZACK, ENSAROĞLU, a.g.e, s.7

³⁹ YOKUŞ, a.g.m, s. 459

2. ULUSLARARASI TERÖRLE MÜCADELE STRATEJİLERİNDE GÜVENLİK VE ÖZGÜRLÜKLER DENGESİ

2.1. BM Küresel Terörizmle Mücadele Stratejisi

2.1.1. Hazırlık Çalışmaları

Terörle mücadele BM'nin görevinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. BM Şartı 1. maddesinde örgütün amaçlarını, barışın ve uluslararası güvenliğin sağlanması, barışa yönelik tehditleri önlemek ve bertaraf etmek amacıyla kolektif tedbirleri benimsemek ve insan haklarının ve ekonomik kalkınmanın geliştirilmesi olarak tanımlamaktadır.⁴⁰ Görüldüğü üzere BM'nin amaçları, güvenlik, özgürlük ve ekonomik kalkınma sacayağı ile özetlenebilir.

İnsan haklarının geliştirilmesi amacı, bu temel amacın, terör karşısında bir etkiye maruz kalmasının önlenmesi ve bu konunun sürekli bir takip altında tutulması, anlaşılabilir bir duyarlılığa ve kararlılığa işaret eder.⁴¹

BM'nin insan hakları programının eskiden beri üzerinde çalıştığı terörle mücadele gerekliliği ile temel hak ve özgürlüklere saygı arasında denge konusu, 11 Eylül 2001 olaylarından sonra daha fazla önem kazanmıştır. Çünkü terörle mücadele tedbirleri bu tarihten sonra yoğunlaşmıştır.⁴²

BM Siruca İlkeleri'nde de belirtildiği gibi, insan haklarına saygı ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması arasında derin bir bağlantı olduğundan, temel hak ve özgürlüklerin sistematik bir şekilde çiğnenmesi, aynı zamanda kamu güvenliği ve kamu düzeninin bozulması yoluyla uluslararası barış için de doğrudan bir tehlikeye dönüşebilecektir. Bu nedenle, terörle mücadelenin, hukukun üstünlüğü ve insan hakları normlarından bağımsız yürütülemeyeceği fikri, uluslararası metinlere işlenmiştir. Örneğin BM 2006 Küresel Terörle Mücadele Stratejisi'nde belirlenen dört ana başlıktan biri olan "insan haklarına saygı" kısmında önemli ilkeler sıralanmıştır.⁴³

⁴⁰ Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/chart_turkce.pdf, erişim: 10.04.2015

⁴¹ TARHANLI, a.g.m, s.692; BM'nin insan hakları ayağı konusunda bkz. Ayhan Döner, İnsan Haklarının Uluslar Arası Korunması ve Avrupa Sistemi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003, s.35 vd.

⁴² GAUTRIN, a.g.r, erişim 14.04.2015

⁴³ TELLİ, a.g.m, s.128

BM terör tehdidiyle mücadele etmek ve bu salgının önünü almak için üye devletlere yardım etmek için somut tedbirler almıştır. Küresel terörle mücadele stratejisi bu tedbirleri açıklığa kavuşturmakta, güçlendirmekte ve somut bir eylem planı şeklinde bir araya getirmektedir.

BM tarafından farklı terörle mücadele faaliyetlerini ortak bir çerçeveye oturtma ve teröre karşı ayrıntılı ve küresel bir strateji hazırlama ihtiyacı ilk olarak “Tehditler, Sorunlar ve Değişim Hakkında Yüksek Düzey Kişiler Grubu” tarafından yürütülmüştür. Bu grup 2004 Aralık raporunda terörün yayılmasına neden olan koşulları dikkate alan, aynı zamanda insan haklarının savunulmasını gözeterek üye devletlerin kapasitelerini ve hukuk devletini güçlendirecek şekilde terörle mücadeleyi amaçlayan küresel bir strateji hazırlama ihtiyacına dikkat çekmiştir. Ayrıca BM’den küresel bir strateji geliştirmede öncü rol oynamasını talep etmiştir.⁴⁴

2005 Eylül zirvesini hazırlarken ve Madrid saldırılarının birinci yıldönümünde Genel Sekreter Kofi Annan, yüksek seviyeli grubun tavsiyelerine dayanarak 10 Mart 2005 tarihli Madrid konuşması⁴⁵sırasında teröre karşı küresel bir strateji için önerilerini açıklamıştır. Önerilen strateji şu beş stratejik öğeyi ya da temel ilkeyi içermekteydi:⁴⁶

- Grupları teröre başvurmaktan caydırmak;
- Grupları bir saldırıya girişmek vasıtalarından mahrum bırakmak;
- Devletleri terör örgütlerini desteklemekten caydırmak;
- Devletlerin terörü önleme kapasitelerini güçlendirmek;
- Terör ve terörle mücadele bağlamında insan haklarını savunmak.

Bu önerilerle Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler sistemine ve üye devletlere önleyici olduğu kadar operasyonel müdahaleler ve kısa, orta ve uzun vadeli tedbirlerle teröre karşı etkili ve küresel bir yaklaşıma imkan veren bir vizyon sunmaktaydı. Aynı zamanda üye devletlere bölgesel ve küresel olduğu kadar ulusal terörle mücadele inisiyatiflerinde etkili şekilde yardımcı olmaya imkân sağlayan pratik bir çerçeve oluşturmaktaydı.

BM’nin Eylül 2005 zirvesi sırasında üye devletler ilk defa terörün failleri, yerleri ve amaçları ne olursa olsun terörün tereddütsüz ve açık şekilde

⁴⁴ Panelin önerileri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. UN, <http://www.un.org/en/terrorism/highlevelpanel.shtml>, erişim, 23.04.2015

⁴⁵ l’ONU, <http://www.un.org/press/fr/2005/SGSM9757.doc.htm>, erişim, 23.04.2015

⁴⁶ NATIONS UNIES, *Annuaire des Nations Unies sur Le Désarmement 2006*, Volume 31, 2006, New York, 2009, s. 228

kınanması üzerinde bir uzlaşmaya varmışlardır. 14-16 Eylül 2005 tarihlerindeki Genel Kurulun yüksek seviyeli toplantısı sırasında benimsenen sonuç belgesinde, dünya liderleri terörün ortak bir tanımına ulaşmak ve uluslararası terör hakkında küresel bir sözleşmenin nihai metnini hazırlamak için ellerinden geleni yapmak hususunda mutabık kalmışlardır.⁴⁷

30 Kasım 2005 tarihli AB Terörle Mücadele Stratejisinde de, AB'nin BM'de terörle mücadeleye yönelik küresel bir strateji oluşturma çabalarını destekleyeceği ifade edilmiştir (Giriş, parag.4).⁴⁸

Eylül 2005 zirvesinin sonuç belgesinin çağrısına karşılık olarak, bir terörle mücadele stratejisi için tavsiyelerini gözden geçiren ve detaylandıran Genel Sekreter 2 Mayıs 2006'da Genel Kurul önünde "Teröre Karşı Birleşmek: Küresel Bir Terörle Mücadele Stratejisi İçin Tavsiyeler" raporunu sunmuştur.⁴⁹ Bu rapor, özellikle terörle mücadeleye ilişkin BM'nin mevcut faaliyetlerini sıralamakta, daha önce başlatılan çabaları güçlendirmek için araçlar önermekte ve stratejik beş sütunda ayrıntılı tavsiyeler içermektedir.

Tartışma temeli olarak Genel Sekreterin tavsiyelerini dikkate alarak, üye devletler 2005 Eylül zirvesinde verilen taahhütlere uygun olarak küresel bir terörle mücadele stratejisi kaleme almak için 11 Mayıs 2006'da istişarelere başlamıştır. Bu istişareler sonucu BM Genel Kurulu 8 Eylül 2006'da, küresel terörle mücadele stratejisini benimsediği 60/288 sayılı kararı oylayarak, terörle mücadele faaliyetlerinde insan haklarına saygının merkezi niteliğini teyit etmiştir.⁵⁰

2.1.2. Genel Olarak Strateji

Bir eylem planının eklendiği Genel Kurul kararı olarak tasarlanan bu belge terörle mücadele çerçevesinde stratejik ve operasyonel bir adıma ilişkin 192 ülkenin ilk ortak yaklaşımını oluşturmaktadır. Bu strateji; ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde yürütülen terörle mücadele faaliyetlerinin etkinliğini iyileştirmek için yegane belgeyi teşkil etmektedir.⁵¹

47 <http://www.un.org/fr/terrorism/background.shtml>, erişim, 23.04.2015

48 KDGM, Ulusal ve Uluslararası Terörle Mücadele Strateji Belgeleri, Ankara 2013, s.355

49 <http://www.un.org/fr/terrorism/background.shtml>, erişim, 23.04.2015

50 ONUDC, Les droits de l'homme et les réponses de la justice pénale au terrorisme, Programme de formation juridique contre le terrorisme, MODULE 4, Nations Unies New York, 2014, s. 94

51 <http://www.un.org/fr/terrorism/strategy-counter-terrorism.shtmlm>, erişim: 21.04.2015

On sayfadan ibaret ve elli tavsiye içeren stratejinin giriş bölümünde; “tüm şekil ve tezahürleri ile terör eylemlerinin, yöntemlerinin ve uygulamalarının insan hakları, temel özgürlükler ve demokrasiyi tahrip etmeyi amaçlayan faaliyetler olduğunu vurgulayarak...” denilmek suretiyle terörün insan hakları ve demokrasiye yönelik olumsuz etkilerine dikkat çekilmektedir.⁵²

Bu strateji aşağıdaki alanlarda bir eylem planıyla somutlaştırılmaktadır:

- Terörün yaygınlaşmasına neden olan koşulları analiz etmek,
- Bu olguyu önlemek ve bununla mücadele etmek, devletlerin terörle mücadele için sahip oldukları vasıtaları güçlendirmek için tedbirler almak,
- Aynı zamanda BM’nin bu alandaki rolünü güçlendirmek,
- Terörle mücadele çerçevesinde insan haklarına saygıyı güvence altına almak.⁵³

Ortak bir stratejik çerçeve altında üye devletlerin, BM kuruluşları ile diğer bölgesel ve uluslararası aktörlerin yürüyen faaliyetlerine ilişkin bir dizi öneri ve iyileştirmeleri bir araya getiren Strateji aşağıda sayılan önemli yeni girişimleri öngörmektedir:⁵⁴

- Devletlerin rollerini gerçek şekilde oynayabilmeleri amacıyla terörle mücadele için teknik yardım ödemelerinin etkinliği ve tutarlılığını iyileştirmek,
- Gönüllülük esasına dayalı, terör mağdurları ve ailelerinin ihtiyaçlarına imtiyaz tanıyan yardım sistemleri oluşturmak,
- Biyolojik terör tehdidine karşı koymak,
- Sivil toplumu, bölgesel ve bölgesel altı örgütleri terörle mücadeleye katmak ve özellikle hassas hedeflere karşı saldırıları engellemek için özel sektörle ortaklıklar geliştirmek,
- İnternetin terör amaçlarıyla kullanımının artan tehdidine karşı mücadele için yenilikçi araçları araştırmak,
- Teröristlerin yer değiştirmesini ve yasadışı maddelerin hareketini engellemek amacıyla, gümrük ve sınır kontrol sistemlerini modernize etmek ve seyahat belgelerinin güvenliğini iyileştirmek,

⁵² KDGM, Strateji Belgeleri, s.370

⁵³ <http://www.un.org/french/terrorism/index.shtml>, erişim: 21.04.2015

⁵⁴ http://www.un.org/fr/documents/view_doc.asp?symbol=A/RES/60/288, erişim: 21.04.2015

- Kara paranın aklanması ve terörün finansmanı ile mücadele amacıyla işbirliğini geliştirmek.⁵⁵

Stratejide, terörün bir dine, milliyete, medeniyete veya belli bir etnik kökene mal edilemeyeceği ve mal edilmemesi gerektiği de açıkça vurgulanmaktadır. Ayrıca, Stratejide devletlerin mali ve operasyonel düzeyde teröristlere sığınma sağlamayı reddetme ve geri verme ya da yargılama yoluyla adalet önüne çıkartmak suretiyle siyasi sığınma sisteminden yararlanmalarını engelleme sorumluluğu vurgulanmıştır.⁵⁶

Genel Kurul, bu stratejiyi benimseyerek terörle mücadelede kendisine düşen rolü yinelemiş ve faaliyet alanını güçlendirmiştir. Şimdi bütün devletler Stratejiyi uygulamak ve uluslararası toplumun terörle mücadelede tam kararlılığını göstermek durumundadırlar.⁵⁷

2.1.3. Stratejide İnsan Hakları Vurgusu

BM üyesi ülkeler tarafından hazırlanan ve benimsenen küresel strateji insan haklarının korunması ve hukuk devleti saygı gereklerine uygundur. Devletlerin oy birliği ile kabul ettikleri eylem planı demokratik toplumun savunulması ve bireysel hakların korunması gerekliliklerini uzlaştırarak “Terörle mücadelenin temel dayanağı olarak insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygıyı güvence altına alan tedbirler” başlığı adı altında müstakil bir bölüm içermektedir.⁵⁸

Strateji, insan hakları ve güvenlik arasındaki karmaşık bağları teyit etmekte ve hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygıyı ulusal ve uluslararası terörle mücadelenin odağına yerleştirmektedir. Bu stratejide üye devletler terörle mücadelenin esas dayanağı olarak insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygıyı güvence altına almayı taahhüt etmişlerdir. Sonuç vermesi için böyle bir misyon özellikle terör fiillerini önlemeyi, yayılmalarına uygun

⁵⁵ http://www.un.org/fr/documents/view_doc.asp?symbol=A/RES/60/288, erişim: 23.04.2015.

⁵⁶ Bu husus Stratejinin giriş bölümünde, “*Aynı zamanda terörün hiçbir dinle, militle, medeniyetle ya da etnik grupla bağdaştırılmayacağını ve bağdaştırılmaması gerektiğini hatırlatarak*,” şeklinde dile getirilmiştir. KDGM, Strateji Belgeleri, s.370

⁵⁷ La Stratégie antiterroriste mondiale des Nations Unies, <http://www.un.org/fr/terrorism/strategy-counter-terrorism.shtml>, erişim: 15.04.2015

⁵⁸ Katouya Kevin CONSTANT, Réflexions sur les instruments de pénal internationale et européenne de lutte contre le terrorisme, Université Nancy 2, Faculté de Droit, Sciences économiques et Gestion École doctorale des Sciences juridiques, politiques, économiques et de gestion, SJPEG R n° 79/2010, s. 584.

koşulları elimine etmeyi; böyle suç fiillerinin faillerini hukuken kovuşturma ve geri vermeyi; sivil toplumun aktif katılım ve inisiyatif almasını; ve tüm insan hakları ihlalleri mağdurlarına gerekli her türlü özeni sağlamayı içermelidir.⁵⁹

Strateji, ilk olarak terör eylemlerini kesin bir dille mahkûm etmekte ve devletlerin yargı yetkileri dâhilinde yaşayanları terörden koruma yükümlülüklerini kabul etmektedir. Bu ödev, devletin vatandaş, vatansız veya yabancı olduğuna bakmaksızın ülkesinde yaşayan herkesin haklarının korunmasında dikkat ve özen gösterme yükümlülüğüne dayanır. Diğer bir ifadeyle, devlet, kamu makamlarının dikkat ve özen yükümlülüğünü yerine getirmemeleri nedeniyle bazı bireylerin diğer bireylerin hak ve özgürlüklerini ihlal etmelerini önlemekle yükümlüdür.

Strateji, ikinci olarak terörle mücadele tedbirleri bağlamında temel hak ve özgürlüklerin korunması meselesini öncelikli bir konu olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla terörle mücadele ederken aynı zamanda insan haklarının savunulması ve hukuk devletinin sürdürülmesi yani güvenlik ve özgürlük dengesinin sağlanması BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisinin odağında yer almaktadır.

Bir devlet, kendi ülkesindeki terör eylemlerine karşı, ulusal ve uluslararası hukukun öngördüğü çerçeve içinde, özellikle insan hakları hukukunun uluslararası standartlarını göz önünde tutarak, uygun tedbirleri almaya yetkilidir. Bu nedenle, terör karşısında insan haklarının korunması da, aslında devletlerin hukuki yükümlülükleri arasındadır. Terör eylemlerinin özellikle yöneldiği hakların, kategorik olarak mutlak niteliğe sahip olması, devletin bu yükümlülüğünü büyük bir özenle icra etme sorumluluğunu daha da artırmaktadır.⁶⁰

Diğer yandan stratejinin giriş kısmında yer alan aşağıdaki ifadelerde, terörle mücadele edilirken insan haklarına saygı gösterilmesi gereği vurgulanmaktadır. Bunlar;

“...insan hakları ve temel özgürlüklere saygıyı, ırk, cinsiyet, dil veya din ayrımı yapmaksızın herkesin haklarının eşitliği ilkesini, ...hatırlatarak” (Paragraf, V).

Kalkınma, barış ve güvenliğin ve insan haklarının birbirine bağlı olduğunu ve birbirini güçlendirdiğini kabul ederek” (Paragraf, XI).

⁵⁹ HCNUDH, s. 22.

⁶⁰ TARHANLI, a.g.e, s. 697

“...herkes için insan haklarını ve hukukun üstünlüğünü destekleyerek, kültürler arasında anlayışı iyileştirmeyi ve bütün dinler, dini değerler, inançlar ve kültürlere saygıyı sağlamayı, ...vurgulayarak. (Paragraf, XIII).

2.1.4. Eylem Planında İnsan Hakları Politikaları

Stratejiye ekli eylem planının⁶¹ girişinde; güvenlik ve özgürlük dengesini vurgulayan “BM üyesi devletlerin, “Genel Kurulun uluslararası terörü ortadan kaldırmaya ilişkin bütün kararları ile Genel Kurulun terörle mücadelede insan hakları ve temel hak ve özgürlüklerin korunmasını içeren ilgili kararlarını uygulamaya” karar verdikleri ifadesine yer verilmektedir ((Paragraf, 2/b).

Ayrıca, üye devletlerin, “uluslararası işbirliği ve terörü önlemek ve bununla mücadele için alınacak tüm önlemlerin uluslararası hukuk, özellikle BM Şartı ve ilgili uluslararası sözleşme ve protokollerin, özellikle insan hakları, mülteci hukuku ve uluslararası insani hukukun getirdiği yükümlülüklerle uygun olmasını kabul ettikleri”, vurgulanmaktadır (Paragraf, 3).

Eylem planının “Terörün yaygınlaşmasına neden olan koşulları ortadan kaldırmaya yönelik tedbirler” başlıklı I. Bölümünde, “ hiçbir koşulun terör eylemlerine bahane ve gerekçe oluşturamayacağı vurgulanarak, terörün yaygınlaşmasına neden olan koşullar arasında; eşitlik, hukukun üstünlüğünün eksikliği ve insan hakları ihlalleri, etnik, ulusal ve dini ayrımcılık, siyasi dışlanma” da sayılmaktadır (Tedbir,1).

Bu başlık altında yer alan önemli bir tedbir de, “Medeniyetler, kültürler, milletler ve dinler arasında diyalog, hoşgörü ve anlayışı desteklemek ve dinlerin, dini değerlerin, inançların ve kültürlerin aşılanmasını önlemek ve bunlara saygıyı temin etmek üzere BM himayesinde girişim ve programları düzenlemeye devam etmek” şeklinde belirtilmiştir (Tedbir, 2).

Bu bağlamda öne çıkan diğer bir tedbir ise, “bir bütün olarak BM sistemini hukuk devleti, insan hakları ve iyi yönetim gibi alanlarda hâlihazırda yaptığı işbirliği ve yardımlaşmayı artırmak için teşvik etmek” olarak formüle edilmiştir (Tedbir,7).

“Terörün Önlenmesi ve Bununla Mücadeleye Yönelik Tedbirler” başlıklı II. Bölümde yer alan bazı tedbirlerde de, güvenlik ve özgürlük dengesini gözetilen ifadeler yer verilmektedir.

⁶¹ KDGM, Strateji Belgeleri, s.372

“Terör eylemleri sorumlularının, ulusal hukuk ve özellikle insan haklarına, mülteci hukukuna ve uluslararası insani hukuk olmak üzere uluslararası hukukun ilgili hükümleri uyarınca, yakalanmaları, kovuşturulmaları ile geri verilmelerini sağlamak...” (Tebdir, 3).

“Terör eylemlerine katılmadığının anlaşılması için sığınma sağlamadan önce, sığınma sağlandıktan sonra ise, sığınmacı statüsünün, bu bölümün 1. paragrafı hükümlerine aykırı olarak kullanılmadığının tespiti için gerekli önlemlerin alınması” (Tebdir, 7).

“BM Teşkilatı ile uluslararası hukukun öngördüğü yükümlülükler göre ve insan haklarına saygı içinde gizliliğe zarar vermeksizin (internetin terör örgütlerince kullanılmasını önlemeye dönük) yeni araçları keşfetmek için çalışmak (Tebdir, 12)”

Eylem planının “Terörün önlenmesi ve Terörle Mücadele Amacıyla Devletlerin Kapasitesini Arttırmaya ve Bu Anlamda BM Sisteminin Rolünü Güçlendirmeye Yönelik Tedbirler” başlıklı III. Bölümünde insan haklarına ilişkin herhangi bir eyleme yer verilmemiştir.

Eylem planının IV. Bölümü “Terörle Mücadelenin Esası Olarak İnsan Haklarına ve Hukukun Üstünlüğüne Saygıyı Güvence Altına Almaya Yönelik Tedbirler” başlığını taşımaktadır. Bu bağlamda; “Herkes için insan haklarının ve hukukun üstünlüğünün savunulması ve korunmasının Stratejinin bütün bileşenleri için vazgeçilmez olduğunu vurgulayarak, teröre karşı etkili bir faaliyet ve insan haklarının korunmasının çelişkili değil, birbirini tamamlayan ve sinerji yaratıcı amaçlar olduğunu kabul ederek, terör mağdurlarının korunması ve savunulmasının gerekliliğini vurgulayarak aşağıdaki tedbirleri almaya kararlıyız” denilerek dokuz tedbir/eylem sayılmaktadır. Bunlar;⁶²

“1. Genel Kurulun 16 Aralık 2005 tarih ve 60/158 sayılı kararının “terörle mücadelede insan haklarının korunması” için temel çerçeveyi koyduğunu tekrar vurgulamak .

2. Devletlerin terörle mücadelede aldıkları bütün önlemlerin başta uluslararası insan hakları, mülteci ve insancıl hukuk olmak üzere uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerine uygun olmasını gözetmeleri gerektiğini teyit etmek.

3. Uluslararası insan hakları hukukunun, uluslararası mülteci hukukunun ve uluslararası insani hukukun temel sözleşmelerine gecikmeksizin taraf olmayı ve uygulamaya koymayı düşünmelerini ve bölgesel ve uluslararası

⁶² KDGM, Strateji Belgeleri, s. 380

insan hakları denetim mekanizmalarının yetkilerini tanımayı değerlendirmek.

4. Uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülükler uyarınca, hukukun üstünlüğüne dayanan ve etkili bir ceza adaleti mekanizması uygulamaya koymak ve sürdürmek; terörist eylemlerin finansmanına, planlanmasına, hazırlanmasına ve gerçekleştirilmesine veya teröristlere barınak sağlanmasına destek sağlayan kişilerin, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı içinde iade et veya yargıla ilkesine dayanarak adalet önüne çıkartılmaları ve bu terör eylemlerinin mevzuat ve ulusal düzenlemelerde ağır suç haline getirilmeleri için her türlü çabayı göstermek. Devletlerin hukukun üstünlüğüne dayanan böyle bir etkili ceza adaleti mekanizması hayata geçirmek ve sürdürmek için yardıma ihtiyaçları olacağını biliyoruz ve onları diğerlerinin yanısıra BM Suç ve Uyuşturucu ile Mücadele Ofisi tarafından sunulan teknik yardımdan faydalanmaya teşvik ediyoruz.

5. BM sisteminin, teröre karşı ortak mücadelemizin esas ilkelerini oluşturan hukukun üstünlüğünü, insan haklarına saygıyı ve ceza adaletinin etkinliği mekanizmalarını geliştirerek uluslararası hukuki yapıyı güçlendirmek için oynadığı önemli rolü yineler.

6. İnsan Hakları Konseyini desteklemek, terörle mücadelede herkes için insan haklarının korunması ve savunulması konusundaki çalışmalara, somutlaştığı ölçüde, katkıda bulunmak.

7. Özellikle operasyonları ve saha operasyonu ve sahada bulunmayı artırarak BM İnsan Hakları Yüksek Komiserinin operasyonel kapasitesinin güçlendirilmesini desteklemek. Yüksek Komiserlik terörle mücadelede insan haklarının korunmasını inceleyerek, devletlerin insan hakları alanındaki yükümlülükleri alanında genel tavsiyeler oluşturarak ve bunlara, talep halinde özellikle ulusal kovuşturma makamlarının uluslararası insan hakları hukuku konusunda bilinçlendirilmesine ilişkin görüş ve yardım sağlayarak öncürol oynamaya devam etmelidir.

8. Terörle mücadelede İnsan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi hakkında özel raportöre düşen rolü desteklemek. Komiser, devletlerin rolünü desteklemeye ve hükümetlerle iletişim halinde bulunarak, ülke ziyaretleri gerçekleştirerek, BM ve bölgesel kuruluşlarla irtibat kurarak ve bu sorunlara ilişkin raporlar hazırlayarak somut önerilerde bulunmaya devam etmelidir.

2.2. AK Bakanlar Komitesi'nin İnsan Hakları ve Terörle Mücadelede Kılavuz İlkeleri

2.2.1. Genel Olarak

Terör tehdidi birçok dünya ülkesini etkilemektedir. Avrupa planında en geniş bölgesel örgüt olan AK, bu problemle 1970'li yıllardan beri uğraşmakta ise de, çabalarını özellikle 11 Eylül 2001'den beri yoğunlaştırmıştır. AK bu alandaki çabalarıyla terör salgına karşı etkili bir mücadelenin ancak insan haklarına tam bir saygı ile mümkün olduğunu hatırlatmayı sürdürmektedir.

AK'nin terörle mücadelesi üç temel sütun üzerine dayanmaktadır:

- Teröre karşı hukuki mücadelenin güçlendirilmesi,
- Temel değerlerin korunması,
- Terörün nedenleriyle mücadele.⁶³

AK, hükümetler arası iki uzmanlar komitesi oluşturmuştur: 2001'de oluşturulan Terörle uluslararası mücadele çok disiplinli grup (GMT) ve 2003'de bunun yerini alan Terör Konusunda Uzmanlar Komitesi (CODEXTER). Bu son Komite halen öncelikli alanlarda faaliyetini sürdürmektedir. Bu Komitenin çalışmaları çok sayıda uluslararası belge ve yayının ortaya çıkarılmasıyla sonuçlanmıştır.⁶⁴

AK eski İnsan Hakları Komiseri'nin ifadesiyle, AK'ye üye bütün devletlerin terörle mücadele etmek gibi görevleri ve insan hakları hukuku çerçevesinde yurttaşlarının yaşamını korumak gibi pozitif bir yükümlülükleri vardır.⁶⁵

AK'nin bu alandaki eylem felsefesi terörizmle, aynı zamanda temel değerlere saygı göstermek suretiyle mücadele edilebileceğini göstermeye çalışmaktadır.⁶⁶

⁶³ http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2011/docs/coe/coe-cttf_leaflet_fr.pdf, erişim: 25.04.2015

⁶⁴ Ergin ERGÜL, Terörizmle Uluslararası Mücadele Stratejilerinde İnsan Hakları Politikaları, in Hüseyin AKDOĞAN, Yavuz KAHYA, Nurullah ALTUN, Ortadoğu'daki Siyasi Gelişmeler ve Güvenlik, Ankara 2012, s.133

⁶⁵ Thomas HAMMARBERG (çev. Ayşen Ekmekçi), Avrupa'da İnsan Hakları, İletişim yayınları, Ankara 2011, s.248

⁶⁶ Xavier, PINON, Le Conseil de L'Europe, une organisation au service de l'homme, L.G.D.J, Paris 2011, s.165

Güvenlik ve özgürlükler dengesinin bilincinde olan AK, 11 Eylül saldırılarının sonuçlarının henüz çok taze olduğu bir dönemde, 11 Temmuz 2002 tarihinde Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen “İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkında İlkeler” adlı bir hukuk metni yayınlamıştır. Bu metin insan hakları ve terörle mücadele konusunda hazırlanmış ilk uluslararası hukuk metni olarak kabul edilmektedir.⁶⁷ Bu metinde 11 Eylül saldırıları ardından terörle mücadelenin en büyük siyasi öncelik haline geldiği belirtildikten sonra yapılan saldırıların temel insan hakları değerlerine, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne indirilen bir darbe olarak algılandığı ortaya konmuştur. Teröre verilecek karşılıkta yasal araçların ve meşru güç kullanımının bir gereklilik olduğunun teyit edildiği raporda, bu kuvvet kullanımının devletin koruması gereken temel değerleri riske atmayacak ölçüde yapılmasının önemi vurgulanmıştır. İnsan haklarının gözetilmesi ihtiyacının hiçbir şart altında terörle etkili bir şekilde mücadele etmeyi engellemeyeceği üzerinde durulmuştur.⁶⁸

2.2.2. İlkelerin Hazırlanması

Bu belge klasik anlamda bir strateji belgesi olmasa da, ulusal strateji ve politikalara dayanak oluşturacak, alanında ilk ve temel bir belgedir. İlkeler AİHM'nin oluşturduğu içtihadı teyit etmekte ve Avrupa'da terörle mücadele politikalarının kilit normlarını tanımlamaktadır.⁶⁹

Terörle mücadelede insan haklarına saygı alanında en kapsamlı belge olan bu ilkeler AK bünyesinde, 11 Temmuz 2002 tarihli 804. Bakan Delegeleleri toplantısında kabul edilmiştir. Daha sonra ilkeler ve hazırlanmasında yararlanılan metinler AK tarafından birlikte kitap olarak yayınlanmıştır.⁷⁰

AK Genel Sekreteri Thorbjorn Jagland çalışmanın önemini şöyle vurgulamaktadır:

⁶⁷ Emilie ROBERT. L'Etat de droit et la lutte contre le terrorisme dans l'Union européenne: Mesures européennes de lutte contre le terrorisme suite aux attentats du 11 septembre 2001. Law. Université du Droit et de la Santé - Lille II, 2012, s.76, elektronik versiyon için bkz. <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00730914/document>

⁶⁸ KARADENİZ, a.g.t, s. 421

⁶⁹ TOMLINSON, a.g.r, s.6.

⁷⁰ Kitap için bkz. <http://www.kdgm.gov.tr/snetix/solutions/kdgm/resources/uploads/ingilizce.pdf>. Bu kitap Mart 2011'de Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığınca Türkçe'ye çevrilmiş ve beş bin adet basılarak ilgililere dağıtılmıştır. KDGM, İnsan Hakları ve Terörle Mücadele, Ankara 2011.

“Çalışma, BM ve AK tarafından kabul edilmiş olan ilgili siyasi ve hukuki metinleri içermektedir. Bu konu ile ilgilenen sivil toplumun yanında terörle mücadele eden tüm siyasi ve hukuki kuruluşlara yararlı bir kaynak olacaktır.

Bu metinler, insan haklarının korunmasının ve terörle mücadelenin birbirinden ayrılmaz iki misyon olduğunu ve insan haklarının korunmasına ve hukuk devletine saygıya dayanan kapsamlı bir yaklaşımın, terörle mücadeleye bir engel olmadığını, bilakis katkısı olduğunu açıkça göstermektedir”.⁷¹

Bunun dışında, ilkeler arasında terör faillerinin adalet önüne çıkartılmasında uluslararası işbirliği, terör mağdurlarının tazmini ve teröre yol açan sebeplerin ortadan kaldırılmasına yönelik uzun vadeli tedbirler alınması yer almaktadır. Ayrıca, Bakanlar Komitesi üye Devletleri, bu ilkelerin terörle mücadeleden sorumlu tüm yetkililere geniş bir şekilde dağıtılmasını sağlamaya davet etmektedir.⁷²

2.2.3. İlkeler

İlkeler 17 başlıktan oluşmaktadır. İlkeler, esas olarak insan hakları ve terörle mücadelede devletin herkesi teröre karşı koruma yükümlülüğünü, keyfiliğin yasaklanmasını, terörle mücadele tedbirlerinin hukuka uygunluk gerekliliğini ve mutlak işkence yasağını teyit etmektedirler. Ayrıca özellikle, kişisel verilerin toplanması ve işlenmesi, özel hayata müdahale tedbirleri, yakalama, gözaltına alma ve tutuklama, adli kovuşturmalar, suçluları geri verme ve mağdurların tazmini konularında hukuki bir çerçeve tespit etmektedir.

2.2.4. Belgede Özgürlük ve Güvenlik Dengesi

Belgenin girişinde terörün insan hakları üzerindeki etkisine ilişkin olarak şu hususlar öne çıkmaktadır:

- Terör, insan haklarını ciddi bir şekilde tehlikeye atmakta, demokrasiyi tehdit etmekte ve özellikle meşru bir şekilde kurulmuş hükümetleri istikrarsızlığa uğratmayı ve çoğulcu sivil toplumu yıkmayı amaçlamaktadır.
- Her nerede ve her kim tarafından gerçekleştirilmiş olursa olsun, teröre ait her tür eylem, yöntem ve faaliyet suçtur ve haklı görülmez.

⁷¹ KDGM, a.g.e, s. XII

⁷² KDGM, a.g.e, s.4.

- Bir terör eyleminin hiçbir zaman, insan hakları gibi gerekçeler ileri sürülerek haklı ve mazur gösterilemeyeceği ve hakkın kötüye kullanımının asla korunamaz.

Buna karşın, “terörle mücadelede insan haklarına, hukukun üstünlüğüne ve gerektiğinde uluslararası insani hukuka saygının yalnızca mümkün değil, aynı zamanda mutlak surette gerekli olduğu, ayrıca terörle mücadelede, devletlerin, insan haklarının korunmasına ilişkin uluslararası belgelere saygı gösterme yükümlülüğünü, özellikle de üye devletlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşme ile AİHM içtihadına uyma yükümlülüğü hatırlatılarak, terörle mücadelede insan haklarının korunması güçlü bir şekilde vurgulanmaktadır.

Başlangıç bölümünün son cümlesinde, Bakanlar Komitesi üye devletleri, bu ilkelerin terörle mücadeleden sorumlu tüm yetkililere geniş bir şekilde dağıtılmasını sağlamaya davet etmektedir.⁷³

3.2. AB Terörizmle Mücadele Stratejisi

2.3.1. Genel Olarak

Terörle uluslararası alanda olduğu kadar ulusal düzeyde de mücadele edilmesi gerektiğinden hareketle AB bu konuda mücadelesini 11 Eylül 2001 ve özellikle Madrid (2004) ve Londra (2005) saldırılarından itibaren yoğunlaştırmıştır. AB Konsey Başkanlığı ve terörle mücadele koordinatörünün önerilerini dikkate alarak, Konsey 30 Kasım 2005 tarihinde “AB Terörle Mücadele Stratejisini” benimsemiştir.⁷⁴

12 Aralık 2003 tarihli Avrupa Güvenlik Stratejisinin sağladığı kapsamlı kavramsal çerçeveden yararlanılarak AB Terörizmle Mücadele Stratejisi 30 Kasım 2005 tarihinde kabul edilmiştir. Sözü edilen ikinci belgede, insan haklarına saygı duyarak küresel düzeyde terörizmle mücadele etmek taahhüdünde bulunulmuştur. Ayrıca, AB vatandaşlarının özgürlük, güvenlik ve adalet alanı içinde yaşamalarına imkân vererek Avrupa’yı daha güvenilir kılmak sözü verilmiştir. Bütün devletlere ve bütün insanlara karşı bir tehdit

⁷³ KDGM, a.g.e, 4.

⁷⁴ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=EN&f=ST%2014469%202005%20REV%204>, erişim: 15.4.2015

olan terörizmle mücadelenin, ulusal düzeyde, Avrupa düzeyinde ve uluslararası düzeyde çalışma gerektirdiği tespiti yapılmıştır.⁷⁵

1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'nda iki özel yetki alanı şeklinde sınıflandırılan AB yetkilerinin kapsadığı çeşitli politika alanları, terörizmle mücadele stratejisinin unsurlarını oluşturmaktadır. AB'nin terörizmle mücadele stratejisi; "önleme", "koruma", "izleme" ve "karşılık verme"den oluşan dört temel amaç çerçevesinde yürütülmektedir. Bu kapsamda, AB'deki çeşitli kurumlar tarafından yürütülen terörizmle mücadele çalışmaları, radikalleşmenin önüne geçilerek terör örgütlerinin insan kaynağının kesilmesinden, bir terör eylemi ile karşılaşılması durumunda ortaya çıkabilecek zararların asgariye indirilmesine kadar bütünsel bir anlayış ile ele alınmaktadır.⁷⁶

Şemalarla birlikte 13 sayfadan ibaret olan stratejinin kapağında, "AB'nin stratejik taahhüdü: İnsan haklarına saygı göstererek terörle küresel alanda mücadele etmek ve vatandaşlarına özgürlük, güvenlik ve adalet ortamında yaşamalarını sağlayacak şekilde Avrupa'yı daha güvenli kılmak" ifadesi yer almaktadır.⁷⁷

Stratejide, AB'deki çeşitli kurumlar tarafından yürütülen terörizmle mücadele çalışmaları, radikalleşmenin önüne geçilerek terör örgütlerinin insan kaynağının kesilmesinden, bir terör eylemi ile karşılaşılması durumunda ortaya çıkabilecek zararların asgariye indirilmesine kadar bütünsel bir anlayış ile ele alınmaktadır.⁷⁸

Stratejinin 41. maddesi uzmanlar düzeyinde detaylı bir eylem planı ile tamamlanmasını öngörmektedir. Bu plan AB Konseyi tarafından 13 Şubat 2006 tarihinde açıklanmıştır.⁷⁹

⁷⁵ Burak TANGÖR, Sevinç SAYIN, Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı?, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt: 11, No:1 (Yıl: 2012), s.87

⁷⁶ TANGÖR/SAYIN, a.g.m, s.93

⁷⁷ Türkçe metin için bkz. KDGM, Ulusal ve Uluslararası Terörle Mücadele Strateji Belgeleri, Ankara 2013. Stratejinin İngilizce metni için bkz. <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014469%202005%20REV%204>,

⁷⁸ TANGÖR/SAYIN, a.g.m, s. 87

⁷⁹ Council of the European Union (2007). EU Action Plan on Combating Terrorism, Brussels. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/EU_PlanOfAction10586.pdf. Eylem Planının analizi ve eleştirisi için bkz: Thomas DELANEY, The EU Plan of Action on Combating Terrorism: An Ambiguous and Redundant Tool of Governance,

Avrupa Birliği'nin terörizmle mücadele alanındaki kapsayıcı yaklaşımını ortaya koyan belge, terörizmle mücadeleyi dört kısımda ele almaktadır. Birinci kısım, radikalleşmenin ve terörizme katılımın önüne geçilmesi için "önleme"dir. İkincisi, AB vatandaşlarını ve altyapıyı koruma konusuna odaklanan "koruma"dır. Üçüncüsü, Birlik içinde ve dışında teröristleri izleyip yakalamaya ve adalet önüne çıkarmaya ilişkin "izleme"dir. Son olarak dördüncü kısım, bir terör eyleminin sonuçlarını asgariye indirme ve krizleri iyi yönetme hakkındaki "karşılık verme"dir. AB Terörizmle Mücadele Stratejisi, Birlik bünyesinde terörizmle mücadele alanındaki işbirliği ve eşgüdüm çalışmalarına da ışık tutmaktadır. Terörizmle mücadele amacıyla 2010-2014 yılları arasında adalet ve içişleri konularında atılması öngörülen adımlar Stockholm Programında da belirlenmektedir.⁸⁰Avrupa Güvenlik Stratejisi ile AB Terörizmle Mücadele Stratejisinin devamı niteliğindeki Eylem Hâlindeki AB İç Güvenlik Stratejisinde⁸¹ ise söz konusu strateji belgesinin amaçlarından birisi olan "terörizmi önlemek ve radikalleşme ve katılımın üzerine gitmek" için 2011 yılından 2014 yılına kadar yapılacaklar tespit edilmektedir.⁸²

2.3.2. Stratejide İnsan Hakları Vurgusu

AB, terörizmle mücadele stratejisinin temelini hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı ilkelerini yerleştirmiştir. Herkesin temel insan haklarının korunması, AB hukukunun temelini oluşturmaktadır. Barış ve güvenliği sürdürmek üzere alınan tedbirler, AİHS ve AB Temel Haklar şartının içerdiği haklara saygılı olmalıdır. Başsavcı Poiares Maduro'nun, Kadı ve El-Bereket davasına ilişkin kanaatinde isabetli bir biçimde gözlemlediği gibi, "uluslararası barış ve güvenliği korumak için bir tedbir alınması gerektiği iddiası, AB hukukunun genel ilkelerinin önüne geçecek ve bireyleri temel haklarından mahrum edecek şekilde yürürlüğe konulamaz."⁸³

Stratejide insan haklarına ayrı bir bölüm ayrılmış değildir. Ancak, "Giriş" bölümü ve bazı sütunlarda insan haklarına vurgu yapılmaktadır. Bu vur-

Internet Journal of Criminology, 2013, http://www.internetjournalofcriminology.com/Delaney_The_EU_Plan_of_Action_on_Combatting_Terrorism_IJC_April_2013.pdf

80 <https://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2017024%202009%20INIT>, erişim: 21.04.2015

81 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:j10050&from=EN>, erişim: 22.4.2015

82 TANGÖR/ SAYIN, a.g.m, s. 87

83 HAMMARBERG, a.g.e, s 250

gunun birinci şekli terörün insan hakları için oluşturduğu tehdide ilişkindir ve şöyle yer almaktadır:

“1.Terör bütün devletler ve halklar için bir tehdittir. Ayrım yapmaksızın masumları hedef alarak güvenliğimizi, demokratik toplumların değerlerini ve vatandaşlarımızın yararlandıkları hak ve özgürlükleri tehlikeye atmaktadır. Terör ağır bir suçtur ve koşullar ne olursa olsun haklı görülemez (Giriş, paragraf 1)”.

Vurgunun ikinci şekli terörle mücadele ederken AB dış politikasının bir enstrümanı olarak üçüncü ülkelerde insan haklarına saygıya ilişkindir ve şöyle yer almaktadır:

“Bu olguya karşı mücadele etmek için, AB dışında iyi yönetimi, insan haklarını, demokrasiyi, eğitim ve ekonomik refahı teşvik etmeliyiz. AB içinde mevcut olduğu her yerde eşitsizlik ve ayrımcılıkları yakından izlemeli ve kültürlerarası diyalogu kolaylaştırmalıyız.”(Önleme, 11 nolu tedbir).

Vurgunun üçüncü şekli ise, “AB Terörle Mücadele Stratejisinin” uygulanmasında insan haklarına tam saygıya ilişkindir:

“Amaçlarımız, insan haklarına ve uluslararası hukuka tam saygı göstermeye devam ederek teröristleri eylem planlamaktan engellemek, şebekelerini ve adam kazanma elamanlarının faaliyetlerini dağıtmak, finans kaynaklarını kurutmak, saldırıları gerçekleştirmelerini sağlayacak malzemelere erişimlerini engellemek ve yargı önüne çıkartmaktır” (İzleme, tedbir 22).

2005 AB Terörle Mücadele Stratejisinin dört eylem alanı dışında, insan haklarına saygı, dış partnerlerle işbirliği ve finansman gibi belli sayıda yatay sorunlar bu stratejinin uygulanması için büyük önem taşımaktadır.⁸⁴

Görüldüğü üzere insan haklarına saygı, strateji metninde ulus üstü ve uluslararası boyutlarıyla güçlü fakat genel ifadelerle vurgulanmaktadır. Bunun başlıca nedenleri olarak, AB ülkelerinin aynı zamanda AK üyesi ülkeler olarak AİHS ve “İnsan Hakları ve Terörle Mücadelede İlkeleri” de göz önüne almaları, ayrıca AB bünyesinde hazırlanan “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının” varlığı belirtilebilir.

Ancak terörle mücadelede insan haklarına uygunluk, strateji dışında AB kurumlarının başka metinlerinde de vurgulanmaya devam edilmektedir. Örnek olarak, AB Komisyonu’nun Avrupa Parlamentosu ve Konseye

⁸⁴ ERGÜL, a.g.m, s. 136

SEC(2010)911 sayılı bildiriminde⁸⁵ “İnsan Haklarına Saygı” başlığı altında şunlar belirtilmektedir:

“Temel haklara ve hukuk devletine saygı AB’nin terörle mücadelede benimsediği yaklaşımın odağında yer almaktadır. Bu salgınla savaşmayı hedefleyen tedbirlerin daima temel haklara tam bir saygı içinde kararlaştırılması uygun düşer. AB bu bakımdan örnek olmalı ve temel haklar şartı bütün politikalarının referans noktası olmaya devam etmelidir. Bu sadece hukuki bir gereklilik değil, ayrıca ulusal makamlar arasında karşılıklı güveni ilerletmek ve kamuoyunun güvenini kazanmak için temel bir koşul söz konusudur. Bu itibarla Komisyon terörle mücadelede kullanılan tüm araçların tam olarak temel haklara riayet etmesini sağlamayı taahhüt eder.”

AB Terörle Mücadele Koordinatörü Gill Kerchov’un ifadesiyle, AB’nin stratejisi üç ilke üzerine kurulmuştur. İlk ilke terörün ceza hukukunun normal usullerine göre önlenmesi, takibi ve cezalandırılması gereken ağır bir suç sayılması; ikinci ilke, AB’nin Birleşmiş Milletler ve Afrika Birliği ve Güney Doğu Asya Devletler Örgütü gibi bölgesel örgütlerin faaliyetlerini destekleyerek çok taraflı bir yaklaşım tercihi; Son olarak merkezi nitelik taşıyan üçüncü ilke olarak Birlik insan hakları ve temel özgürlüklere tam ve titiz bir saygıyı dikkate almaktadır.⁸⁶

Avrupa Birliği, terörizm tehdidine karşı alınması gereken tedbirleri belirlerken, hukuk devleti ilkesine ve temel hak ve özgürlüklere saygıdan ödün vermemektedir. BM başta olmak üzere uluslararası örgütlerle ve üçüncü ülkelerle kapsamlı bir işbirliğine gitme iradesi ortaya konmuştur. Avrupa Birliği’nin terörizmle mücadele stratejisi, bütünsel bir anlayış ile yürütülmekte ve terörizm tehdidindeki değişiklikler dikkate alınarak söz konusu strateji geliştirilmektedir.⁸⁷

SONUÇ

Terör, sonuçları itibariyle bizzat hukuk devletinin yanısıra, temel hak ve özgürlükler ve demokrasi başta olmak üzere, hukuk devletin dayandığı temel değerlerin de zarar görmesine, hatta tahrip olmasına da yol açmaktadır. An-

⁸⁵ Communication de la Commission au Parlement européen et au Conseil du 20 juillet 2010 - La politique antiterroriste de l'UE: principales réalisations et défis à venir [COM(2010) 386 final – non publiée au Journal officiel], http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_terrorism/jl0041_fr.htm, erişim: 14.04.2015

⁸⁶ ERGÜL, a.g.m, s. 138

⁸⁷ TANGÖR/SAYIN, a.g.m, s.109

cak, terörle etkili bir şekilde baş etmeyi amaçlayan demokratik bir hukuk devletinin, güvenliğin sağlanması ile özgürlüklerin korunması arasındaki hassas dengeyi kurmayı başarmaktan başka çaresi yoktur.

Özgürlük ve güvenlik dengesinin sağlanması ve korunması terörle küresel mücadelede temel bir sorunsaldır. Çok boyutlu bir sorun olan terörle, bütüncül bir strateji çerçevesinde mücadele edilmesi ve sorunun niteliğine uygun politikalar geliştirilmesi ihtiyacı açıktır. Bu durumda hukuk devletinin evrensel değerleri ile özgürlüklerin kullanımını olumsuz etkileyebilen terörle mücadele strateji ve politikalarının uzlaştırılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası örgütlerin kararlarında ve ilgili strateji ve politika belgelerinde, güvenlik kefesine ilişkin olarak terörle mücadele ihtiyacını karşılamaya yönelik tedbirler alınması söz konusu olduğunda, teraziye dengelemek üzere, özgürlük kefesinde insan haklarının korunması ve hukukun üstünlüğüne/hukuk devleti ilkelerine saygı gündeme getirilmektedir.

Terör, adil yargılanmayı güvence altına alan ilkeler dâhil en temel hakların ihlali için bahane oluşturabilmektedir. Ancak, terörle mücadele alanında insan haklarını ihlal etmenin gerekebileceği argümanı uluslararası alanda kabul görmeyen, genel olarak yanlış ve sonuçları itibarıyla terörün amacına hizmet ettiği kabul edilen bir görüştür. Uluslararası kuruluşların çalışmalarında da insan haklarına saygı gösterilmesinin terörle mücadeleye karşı bir engel oluşturmadığı, aksine bu konuda etkili her türlü stratejinin vazgeçilmez ögesi olduğu kabulünden hareket edildiği görülmektedir.

İnsan haklarına ilişkin sözleşmeler ile BM İnsan Hakları Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi denetim organlarının oluşturduğu standartlar uluslararası terörle mücadele mimarisinin mütemmim cüzü olarak önemli bir rol üstlenmektedir.

İnsan haklarına saygı, terörle mücadele tedbirlerinin ve bunları biraraya getiren strateji ve politikaların odağında olmalıdır. Şöyle ki; devletler herkesi teröre karşı korumakla yükümlü oldukları gibi, terörle ulusal ve uluslararası alanlarda idari, mali, polisiye ve adli vasıtalarla mücadelede ederken temel hak ve hürriyetlerin ihlal edilemezliğine de riayet etmelidirler. Devlet, teröre karşı mücadele ederken insan hakları ihlallerinden özenle kaçınmalıdır. İnsan haklarının ihlaline geçit veren bir terörle mücadele anlayışı, yanıltıcı bir etkinliğin ardından keyfi cezalandırma ve radikalleşme kısır döngüsünü besleme riski taşır.

İnsan hakları demokratik devletlerin ruhudur. İncelenen belgeler demokratik devletlerin ruhlarını kaybetmeden terörle nasıl mücadele edebileceklerine yol göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Belgeler göstermektedir

ki, terörle mücadele amaçlı her strateji, mücadelenin başarısının kalıcı olabilmesi için kaçınılmaz olarak, sorunun altındaki ekonomik, kültürel ve sosyo-politik problemlerle de mücadele etmelidir. Ayrıca, insan haklarının geliştirilmesi ve korunması her türlü bütüncül terörle mücadele stratejisinin ayrılmaz bir unsurunu teşkil etmek durumundadır.

Bu alandaki küresel ve bölgesel stratejiler ulusal planda ancak insan hakları ve hukuk devletine tam bir saygıya dayalı olarak başarıyla uygulamaya konulabilir. Bu bağlamda, önem ve rolleri gittikçe artan sivil toplum kuruluşları da, bir barış kültürünü teşvik ederek, insan haklarına saygıyı güvence altına alarak ve diyalog ve işbirliği sürecine aktif şekilde katılarak, bu sürece ciddi bir katkı sağlayabilirler. Terörle etkin bir şekilde mücadele etmek isteyen gerçek bir hukuk devletinin, kamu otoritesinin korunmasıyla özgürlüklerin güvence altına alınması arasındaki hassas dengeyi gözetmekten başka çaresi yoktur. Bu konuda ulusal düzeyde hazırlanacak kapsamlı ve bütüncül stratejilerde uluslararası belgelerdeki ilkelerden yararlanılmalıdır. Çünkü ister uluslararası, isterse bölgesel, ulus üstü veya ulusal olsun herhangi bir terörle mücadele stratejisinin etkili olabilmesi için, özgürlüklerin korunmasına gereken önem ve değeri vermesi gerektiği açıktır.

Bu konuda, incelenen stratejilerde ortak, iki temel kabulün söz konusu olduğu görülmektedir. İlki, terörün en temel insan hakkı olan yaşam hakkı başta olmak üzere, insan haklarına en büyük tehdit olduğunun kabulü, ikincisi ise devletler ve kamu makamlarının terörle mücadele ederken insan haklarını ihlal etmemesi gerektiğidir.

BM Terörle Küresel Mücadele Stratejisi, somut bir eylem planıyla desteklenen dünya üzerinde en geniş katılım ve eşi olmayan bir uzlaşmaya dayanan önemli bir belgedir. İnsan haklarına müstakil bir bölüm olarak yer vermesi, BM'nin terörle mücadelede güvenlik ve özgürlük dengesine verdiği önemi göstermektedir.

AK'nin "İnsan Hakları ve Terörle Mücadelede İlkeleri" nispeten kısa bir belge olmakla birlikte, AK tarafından hazırlanan bir kitapta, dayanak belgeleri ve dikkate alındığında, insan hakları ve terörle mücadele alanında, ayrıca hem BM Sözleşmeleri hem de AİHS'nin yetkili organlarca yorumlarını da içerdiğinden oldukça kapsamlı bir metin teşkil etmektedir. Ayrıca, belgenin 11 Eylül 2001 saldırılarının hemen akabinde hazırlanmış olması AK'nin insan haklarının kurban edilmesi pahasına bir terörle mücadele politikalarına hızlı ve yapıcı bir tepkisini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

AK'nin insan hakları ve terörle mücadelede ilkelerinin de yöneldiği AB üyesi ülkeleri ilgilendiren AB Terörle Mücadele Stratejisi incelenen belgeler arasında insan haklarına nicelik olarak daha az vurgu yapmaktadır. Ancak,

insan haklarına saygı stratejinin dayandığı üç ilkedden birisi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca hem strateji belgesinin başlığındaki güçlü insan hakları vurgusu, hem de insan haklarını AB'nin dış politikasının bir parçası ve aracı yapması, belgeye bu alanda ayrı bir önem katmaktadır.

Söz konusu belgelerin terörle mücadele eden ulusal makamlar ve görevlileri açısından bilinmesinde büyük yarar vardır. Bunların üçü de, BM ve AK'ye üye, AB'ye ise aday ülke olarak, Türkiye'nin dikkate alması gereken belgelerdir.

Her üç belgedeki insan hakları politikalarını dikkate alarak hazırlanacak ulusal bir terörle mücadele stratejisi, Türkiye'nin uluslararası taahhüt ve yükümlülüklerini yerine getirmesi anlamına gelecek ve gerek kamuoyunda gerekse uluslararası alanda Türkiye'nin terörle mücadele adımlarının daha geniş destek bulmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

A, Emre ÖKTEM, Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları, Derin Yayınları, İstanbul 2007

Burak TANGÖR, Sevinç SAYIN, Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı Mı?, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt: 11, No:1 (Yıl: 2012) , s.85-118

Doğan ÖZLEM, Hukuk Devletini Sosyal Devlet İçinde Düşünmek, Doğu-Batı, Hukuk ve Adalet Üstüne, Yıl 4 S.13, Ocak 2000.

Emilie ROBERT, L'Etat de droit et la lutte contre le terrorisme dans l'Union européenne: Mesures européennes de lutte contre le terrorisme suite aux attentats du 11 septembre 2001. Law. Université du Droit et de la Santé - Lille II, 2012.

Ergin ERGÜL, Terörizmle Uluslararası Mücadele Stratejilerinde İnsan Hakları Politikaları, in Hüseyin AKDOĞAN, Yavuz KAHYA, Nurullah ALTUN, Ortadoğu'daki Siyasi Gelişmeler ve Güvenlik, Ankara 2012, s.121-141.

Faruk TURHAN – Muharrem AKSU, 11 Eylül Sonrası ABD'de Özgürlük ve Güvenlik Dengesi Açısından Terörü Önleme Amaçlı Tedbirler / Özellikle Patriot Kanunu İle Getirilen Kısıtlamalar, SDÜHFD, Cilt. I, Sayı 1, Yıl 2011, s.47-90.

Fatih KARADENİZ, Uluslararası Terörle Mücadelede Hukuk İlkelerinin Etkisi: İngiltere Örneği: Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011.

FIDH, L'antiterrorisme à l'épreuve des droits de l'Homme, les clés de la compatibilité, Rapport d'analyse, 2005, <https://www.fidh.org/IMG/pdf/onu429f.pdf>.

Haut-Commissariat des Nations Unies aux droits de l'homme (HCDH), (2009), Droits de l'homme, terrorisme et lutte anti terroriste, Fiche information No 32, Genève, 2009: 7.

John E. TOMLINSON (Rapporteur), Les droits de l'homme et la lutte contre le terrorisme, Assemblée parlementaire, Commission des questions juridiques et des droits de l'homme, <http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewPDF.asp?FileID=13156&Language=fr>

İbrahim KAYA, Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, Ankara 2005.

İbrahim Ö.KABOĞLU, *Özgürlükler Hukuku*, AFA yayınları 5. baskı, İstanbul 1993.

İonna KUÇURADİ (Yayına hazırlayan), *21. Yüzyılın Başında İnsan Haklarını Korumada Karşılaşılan Sorunlar*, Maltepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011, s.9-27.

Katouyaj Kevin CONSTANT, *Réflexions sur les instruments de pénal international et européen de lutte contre le terrorisme*, Université Nancy 2, Faculté de Droit, Sciences économiques et Gestion École doctorale des Sciences juridiques, politiques, économiques et de gestion , SJPEG R n° 79/2010.

KDGM, *İnsan Hakları ve Terörle Mücadele*, Ankara 2011.

KDGM, *Ulusal ve Uluslararası Terörle Mücadele Strateji Belgeleri*, Ankara 2013.

Kutlay TELLİ, *Uluslararası Terörizm ile Mücadelede Fransa'nın Ocak 2015 Paradoksu*, TBB Dergisi 2015, s. 118-134.

Laure ORTIZ, “Demokratik Bir Rejimde Terörizme Karşı Zorunlu Önlemler”, “İnsan Hakları ve Güvenlik” Konulu Uluslararası Toplantı, Türkiye Barolar Birliği, Ankara 7-8 Aralık 2001, s.310-330.

Muharrem AKSU, Faruk TURHAN, *Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik*, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi, Yıl:2012, C:4, S:2, s. 69-80

Mustafa ERDOĞAN, *Anayasal-Demokratik Bir Rejimde Özgürlük ve Güvenlik*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:12, Sayı 24, Güz 2013/2, s.21-29.

-----, *Dersimiz Özgürlük*, Pınar Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2003.

ONU DC, *Les droits de l’homme et les réponses de la justice pénale au terrorisme*, Programme de formation juridique contre le terrorisme, MODULE 4, Nations Unies New York, 2014

Ömer DEMİR/Mustafa ACAR, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Adres yayınları, 6. Baskı, Ankara 2005,s.321

Xavier, PINON, *Le Conseil de L’Europe, une organisation au service de l’homme*, L.G.D.J, Paris 2011.

Sami SELÇUK, *Adli Yıl Açılış Konuşması (1999-2000)*, Yargıtay Başkanlığı 1999.

Sevtap YOKUŞ, *Özgürlük-Güvenlik İkilemi*, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-344-2014091559guvenlik-22.pdf>.

Thierry BALZACQ-Yılmaz ENSAROĞLU, İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa, TESEV, İstanbul 2008.

Thomas HAMMARBERG (çev. Ayşen Ekmekçi), Avrupa'da İnsan Hakları, İletişim yayınları, Ankara 2011.

Turgut TAHRANLI, İnsan Hakları ve Terörizm, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Sevim Toluner'e Armağan, Yıl 24, Sayı 1-2/2004, s. 691-710.

Zühtü ARSLAN, Anayasa Teorisi, Seçkin yayınları, Ankara 2005.

Zühtü ARSLAN, Türkiye'de İstisna Hâli, Terör ve İfade Özgürlüğü, TBB Dergisi, Sayı 71, 2007, s. 201-226.

Xavier, PINON, Le Conseil de L'Europe, une organisation au service de l'homme, L.G.D.J, Paris 2011.

İNTERNET KAYNAKLARI

Action de l'ONU contre le terrorisme, Historique, <http://www.un.org/french/terrorism/bg.shtml>:2011.

Conseil de l'Europe, <http://www.coe.int/fr/web/portal/home>, erişim: 06.03.2015

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/06/st05/st05771-re01.en06.pdf>.

CODEXTER, http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/about_en.asp, erişim: 18.01.2015

COE en bref, que – faisons-nous, <http://www.coe.int/fr/web/about-us/who-we-are>, erişim: 10.01.2015

Conseil de l'europe (CE), Action contre le terrorisme, http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/default_FR.asp?:

Emmanuelle SAULNIER-CASSIA & Franck YONAN, La lutte contre le terrorisme dans le droit et dans la jurisprudence de l'Union européenne, Note de synthèse, s.6, <http://www.gip-recherche-justice.fr/wp-content/uploads/2014/07/09-27-NS.pdf>, erişim tarihi: 5.03.2015,

Henri-François GAUTRIN, La protection des droits et libertés dans le contexte de la lutte contre le terrorisme, rapport, Assemblé parlementaire de la Francophonie, Commission politique Dakar, 6 et 7 juillet 2010.

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_terrorism/jl0041_fr.htm:201

La Stratégie antiterroriste mondiale des Nations Unies, <http://www.un.org/french/terrorism/strategy-highlights.shtml>: 2010, erişim: 23.02.2015.

Leslie PALTI, Combattre le terrorisme tout en protégeant les droits de l'homme, <http://www.un.org/french/pubs/chronique/2004/numero4/0404p27.html>, erişim: 5.03.2015

Sylvère NDAYAMBAJE, Droits de l'homme et lutte contre le terrorisme, http://www.olny.nl/Research_Recherche/Sylvere_Ndayambaje_droits_humains.pdf, erişim: 23.02.2015.